

emberiség anyanyelvén beszél, a vámszedőkkel az asztalhoz ül, a keresztet a Golgotára viszi, utolsó óráján így kiált fel: Én Istenem, miért hagytál el engemet?

Nem ismer *eredendő bünt.* „Hogy a gyermekhez valami szenny tapad, azt nigyje, aki akarja, én nem hiszem“ — mondja.

Isten és világ közt nincs lényegben különbség. Éppen így egygé lesz az Isten és ember úgy, hogy — amint mondja — „az istenség működése és a magad cselekedetei között nem tudsz különbséget tenni. Az, aki ad és aki vesz, egy új ént nemzetnek: egy Isten-embert.

Eltekintve Jathonak az istenfogalmától, mellyel a személyes léttel bíró Isten helyett a pantheizmus örvényébe tévedt, többi nézeteit nagy örömmel olvassuk, mert azonban többé-kevésbé a mi felfogásunkra is ismerünk. Éppen ezért ezt a füzetet ajánljuk mindazoknak, akik Jatho lelki világába betekintést akarnak nyerni.

V. A.

Molnár Oszkár: Meumann Ernő élete és munkássága.

Ára 2.50 K. A szorgalmas szerzőnek ez a könyve először a *Nép-művelés* XII. évfolyamában jelent meg. A nem régen elhunyt nagynevű német pedagógus életét és munkásságát rajzolja meg a rendelkezésre álló elég bő irodalom alapján. Életfolyása külső körülményeinek aránytalanul részletező leírása miatt nem marad elég tere és ideje, hogy kellően kidomborítsa Neumannnak azt a pedagógiai munkásságát, mellyel ő a neveléstudomány legújabb történetében kiemelkedő helyet biztosított magának. A magunk részéről sokkal szivesebben olvastuk volna pl. *Felolvasásainak* vagy *Értelem és akarat* c. főműveinek elmélyedő méltatását, mely aztán kijelölte volna Neumann helyét napjaink sokfelé elágazó pedagógiai törekvései között s megállapította volna kétségtelenül elsőrendű érdemeit a kísérleti pedagogia körül. Alapcs készütség, széles, de nem nagyon mélyreható látókör, bámulatos emlékezet, amely az adatok roppant tömege fölött szuverén módon uralkodik, a munka csodálatraméltó szeretete és lendülete, a természettudományok exakt kutató módszereiben való jártasság, az ítéletnek elfogulatlan józan-sága, ezek jellemzik Neumann tudományos egyéniségét. Nem esik abba a hibába, amit nem egy kísérleti pedagógusnál észlelünk, hogy minden előtte fölmerült pedagógiai rendszert kritikátlanul elvet. Elismeri s méltányolja Herbart korszakos érdemeit, de viszont föl ismeri e rendszer elégtelen megalapozottságát. Nem akarja elvetni a pedagogia eddigi rendszerét, csupán rá akar mutatni hiányaira s ezek között legfőképpen arra, hogy mindeddig mellőzte és nélkülözte a kísérletet, melynek nagy jelentőségét először ő fejtette ki rendszeresen. Rendszeresen t. i. annyiban, hogy a pedagógiai kísérletezés eddigi igazolt eredményeit ő foglalta össze. Ő volt az,

a pedagógia tulzó hiveivel szemben kellő mérséklettel ramutatott arra, hogy a kísérleti pedagógia nem maga a pedagógia, hanem annak csak a megalapozó része s vannak a pedagógiának olyan területei, melyeken a kísérletnek semmi feladata és hivatása nincs. Az *Intelligenz und Wille* az intellektualizmus meggyőződéses, erős hívének mutatja őt, aki az akaratnak csak az értelem lámpafényénél és vezetésénél enged szerepet, az akarat értelem nélkül magára nem más, mint brutális Draufgängertum, melyet lefog, mérsékel, fékez, vezet és csillapít az értelem, belátás.

Molnár Oszkár megértéssel és szeretettel merül el Neumann roppant terjedelmes működésének szemléletébe, de a részletek szétfolynak koncepciójában s ezeknek a túlságos bősége akadályozza a kiemelkedő vonások kidomborításában.

Férfias hit. Beszédvázlatok, elmélkedések. Irta: Szimonidesz Lajos evang. lelkész. Ára fűzve 2 K 50 fillér, kötve 4 K 50 fillér. Hoffmann és Kronowitz, Debrecen 1917. 101 l.

Inkább rövid vallásos és hittani elmélkedések, mint beszédvázlatok. Mert bár egy-egy bibliai helyből indul ki az író, de egyáltalában nem ragaszkodik a homiletikai formákhoz. Ez a nemes liberalizmus ömlik el a dolgozatok tartalmán is. A hagyományos egyházi dogmák nem kötik a szabadon szárnyaló író és gondolkozót, hanem azok ellenére is bátran hirdeti a széleskörű olvasottság és tanulmányozás alapján kialakult meggyőződését. „Amíg gyerekek voltunk — mondja —, addig ez kifejezésre jutott gyerekes meggyőződéseinkben, naiv hiszékenységekben, mióta azonban felnövekedtünk, illő, hogy levessük ezeket a gyerekes dolgokat.“ (77. l.) A hagyományos gyerekes hit helyét a férfias hitnek kell elfoglalni. És ez elvi álláspontjának gyakorlati következményeit is kész levonni. Nyíltan hirdeti, hogy a huszadik század emberét a hagyományos teológiai formák meggátolják abban, hogy az Istenhez emelkedhessék. Így pl. „Gátolja lelkét szárnyalásában az a *teológiai formula*, amely által a kereszténység Isten titkához legközelebb vélt férközni: *A Szentháromság egy Isten logikailag önmagának ellentmondó kifejezése*. A laikusnak könnyű a dolga: egyszerűen kikapcsolja személyes meggyőződéséből, egyéni vallásosságából. De a teológus gyötrődik és szenved, amíg megéri, vagy megfelelőbb helyettesíti ezt a hittételt, mely hitünk bölcsőkorában *idegen világnézet hatása alatt keletkezett*.“ (75. l.) A krisztológiai kérdések előtérbe tolása helyett a teocentrikus teológiát sürgeti, „hogy vallásos világnézetünkben és ígehirdetésünkben a domináló szerep ne a Krisztus-problémáé, hanem az Istenhité legyen.“ (61. l.) „Az evangéliumok szenvedői Jézusnál keresnek menedéket. A mi korunkat a szenvedések és a megpróbáltatások a Jézus Krisztus *Atyjához* vezetik, ahhoz az Atyához, akinek szeretete és kegyelme volt Jézus erejé-